

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Iuris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnivm
Gentivm, Et || Rervm Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

3 de Coniu[n]ctione & consensu, quæ in nuptiis requiruntur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

31 runt in regem, *Niceph. h. Calist. lib. 16. hiflor. c. 36.* Crispus & Salustius, coniugii necessitudinem apud Numidas & Mauros leuem dicit esse, quia singuli pro opibus, quique quam plurimas vxores. denas alii, alii plures habent sed reges eo amplius. Et ita animus multitudinem dilatratur, nullam pro focia obtinente, pariter omnes viles sunt, *Salustius, in bello Jugurth.*

De Coniunctione & Consensu, quæ in nuptiis requiruntur, Cap. 3.

- 1 In nuptiis coniunctio corporum & animorum est.
- 2 Amor coniugalis exempla. Tanaisius rex Gothorum.
- 3 Matrimonium duas habet præcipuas partes substantiales, consensum, qui præponderat concubitu.
- 4 Matrimonium cum continentia etiam verum, in beatissima virgine Maria & Iosepho.
- 5 Ammon cum vxore continenter, & sine mixtione vixit.
- 6 Proles & coniunctio, consummatio & probatio matrimoni inuiti.
- 7 Consensus nuptiis inuicem tantum sponsi & sponsæ necessarius, ut matrimonium perficiatur.
- 8 Quare indissolubile & perfectum matrimonium inter Christianos sine consensu parentum, & non inter Ethnicos.
- 9 Nuptiæ quare exigant consensum parentum in quorum sunt potestate coniungendi.
- 10 Officium paternum dotare filias, & quare filii conditionem.
- 11 Consensus parentum in nuptiis filiarum familiarum, iure ciuili Romanorum necessario exigitur.
- 12 Pater edicti regis & raptus in eos, qui pelliciuus & persuadet matrimonium filibus sine voluntate patris.
- 13 Lege duodecim tabularum, non tradenda suauitate ingenua virgo.
- 14 Consensus parentum etiam in nuptiis repetendus exigitur.
- 15 Proximiorum non exigitur in nuptiis necessario consensus.
- 16 Matris consensus quando in nuptiis filiarum exigitur, in minore orbata parte.
- 17 Filiafamil. post 25. annum, impune sine consensu patris nubit, & Burgigale post 20.
- 18 Eurioli & abfentis patris non obest omiffus consensus.
- 19 Filii emancipati sine consensu patris impune ducunt vxores.
- 20 Vxorem meretricem ducere inter opera caritatis est.
- 21 Nuptiis videtur emancipari filius a patre, ex lege Numa Pompili.
- 22 Apud alias gentes in filiorum filiarumve nuptiis parentum consensus natura dicitur antequam.
- 23 Apud Grecos consensus patris in nuptiis filiarum exigitur.
- 24 Iure orientali separata nuptia minoris 25. annis filia sine consensu patris.
- 25 Filia, quæ sine patris, vel fratrum vel proximorum consensu nubit, iure Langobardorum priuatur successione.
- 26 Edictum Henrici II. de nubentibus sine consensu parentum, & de pœnis.
- 27 Balduinus Ferruus abducens vxorem Iudubam filia Caroli Calni regis, communionem fidelium concilio Episcoporum priuatur est.
- 28 Raptoris instar est, qui coniungit sibi volentem quamvis sine consensu parentum, & tan raptoris afficiendus.
- 29 Amare persuadens tenetur interdicto de seruo corrupto.
- 30 Matrimonia consensu patris non sunt inuita filia.
- 31 Superbarum filiarum matrimonia a parentibus procurata detrectantur pulcherrima castigatio.
- 32 Sannitum nuptiarum delictarum institutum publicum.

1 Dicitur deinceps in finitione, & nuptias habere coniunctionem, quæ est vnio corporis, & animorum seu voluntatum, erunt quippe duo in carne vna, *Genes. 2. can. lex diuine. 27. q. 2. D. Matr. cap. 19.* Et rursum ad mulierem dictum: Et eris subdita & appetitus subditus viro, *Genes. c. 3.* Et iterum, Mulier non habet potestatem corporis sui, sed vir: similiter, vir potestatem sui corporis non habet, sed vxor, *1. ad Corinth. 7. ca. non debet. de consang. & affinis.* Neque & amore isto & concordia hac maritali præstantior vel firmior esse potest, vel debet, ut olim ea Tanaisius rex Gothorum cum exercitu suo, ab Asia amœnissimis subactis ditionibus reuocatus fuerit ad sua, *Ioan. Gottibus, libr. 1. dererb. gestis Gothor. c. 2.* Existat amoris coniugalis celeberrima exempla apud Valerium Maximum, *libr. 4. c. 6.* Itaque & in matrimonio contrahendo consensus præcipuas obtinet partes & substantiales, secundas concubitus: dictumque ideo, nuptias facere consensum, non concubitus, *de reg. iur. lib. 50.*

P. tit. 17. §. nuptias itaque, de nupt. in auth. coll. 4. §. illud. quib. mod. nat. effi. leg. i. fi. C. de repud. lib. 5. tit. 17. & nuptias solo consentu perfici, *c. cum locum, & c. fi. de spons. apud Greg. c. sufficiat. & can. matr. 27. qu. 2.* & inter inuitos aut dissentientes non contrahi, *Celsus, l. si parre rogatis 22. de rit. nupt. lib. 23. P. tit. 2. Marrian. l. inuitam 10. eod. tit. Diocl. & Maxim. l. neque ab initio 14. & leg. nec filium 12. de nupt. lib. 5. C. tit. 4. liberaque esse debere matrimonia d. l. neque ab initio. fin. de sponsal. lib. 5. C. tit. 1. Alex. Imp. l. 2. de inuit. stipul. lib. 8. C. tit. 19. Paul. l. Titia. 134. de verb. oblig. lib. 45. P. tit. 1. c. gemma. & c. requisit. de spons. Sic enim maiores nostri rati sunt, verum & honestum amorem coniugum animis solis constare, teste Vlpiano, *l. 3. de donat. int. virum & vxor. libr. 24. P. tit. 1. nec coitum, sed affectionem maritalem matrimonium facere, Vlpia. l. cum hic status, §. si diuortium, de donat. inter vir. & vxor. l. iubemus. de repud. C. Quo fit, ut consensus & præsentis temporis in electione coniugii, illud firmum & indissolubile faciat, etsi alter illorum post illud alteri se coniunxerit corpore, *c. fin. de spons. & ex conc. Ancyritano, c. 11. Syricius Papa, in exemptis, c. 4. & ad Hymarium episcopum Taraconensem, epist. 1. c. 4. de conugal. c. de sponsatibus 27. q. 2.* Et vere transacta matrimonia dicuntur etiam illa, quibus nulla corporalis copula accessit, *Isidorus lib. 9. c. 7. August. de bon. coniu. c. 11. lib. de nupt. & concupiscen. can. coniuges & can. coniu. 27. q. 2. can. non enim. 32. qu. 1. August. contra Iulian. lib. 1. Veluti illud, quod inter beatissimi & mam. Dei genitricem Mariam, quæ virum nunquam cognouit, Luc. 1. & beatum Iosephum eius sponsum interuenit. De cuius desponsatione loquens diuus Augustinus lib. 2. de consen. Euang. c. 1. Hoc exemplo, inquit, magnifice fidelibus insinuat ut coniugibus, seruata etiam pari consensu continentia, posse permanere, vocarique coniugium non permixto corporis nexu, sed custodito mentis affectu. Refert & eius matrimonii continentiam in Ammone, & vxore eius Nicephorus Calistus, *lib. 8. Hiflor. eccles. c. 41.* Proles namque & bonum quidem est matrimonii, & coniunctio corporum licite accedit post initum matrimonium: ceterum ea non sunt matrimonium, sed appendices & consummatio matrimonii, *can. in nomine 27. quæ. 2. c. debium. de bigamis.* Arguit tamen coniunctio corporum, matrimonii vinculum præcessisse, consuetudoque, quam quis cum libera muliere, quæ quæstum non facit corporis, habet, probationem facit certissimam matrimonii, *l. in libero, de rit. nupt. in P. Gordian. l. si vicinis 9. de nuptiis. C.****

2 Ceterum & hic obseruandum est, consensum, qui in nuptiis necessario exigitur ad eas perficiendas sponsi & sponsæ tantum esse, *can. sufficiat 27. q. 2. glo. in c. fin. 22. q. 2. glo. in ca. 1. de spons. imp. & ibi Pan. gl. in l. Paulus, de statu homin.* quod pertinet ad sacramenti & matrimonii veritatem: vique adeo, ut parentibus dissentientibus factum matrimonium verum sit, & indissolubile, expresse adhuc concilio Tridentino decifum, *sessio. 8. artic. 1. de reformat. matrim. faciunt capita tituli.* De matrimonio contracto contra interdictum ecclesie, *lib. 4. Decretalium, tit. 16.* & si qui contraxerint pœnis iuris ciuilius cuiusque regionis subiiciantur. & quamuis prohibeantur huiusmodi matrimonia temere inita, & citra ritus, quos & sancta Dei & Catholica ecclesia, & iura ciuilia & mores boni, & honestas statuunt. Honestum quippe, quamuis non necessarium iure diuino & pontificio, parentes consulere *glo. in d. can. sufficiat. in verb. solus. & ita intellige.* Nec mireris, & quod inter Christianos hoc receptum sit, etiam contra consensum patris matrimonium, hoc verum esse, si ritus illi voluntatis expressi sunt, maxime sacris aduenientibus precibus: diuersum autem apud Ethnicos esse. Nam iure diuino, quod Deus coniunxit homo non potest separare, *Matth. cap. 5. & 19. 1. Corinth. 7. Lucæ c. 6.* Neque in his quæ ad sacramenta pertinet, patria consideratur potestas, *c. fin. de iudic. in 6.* Et relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit vxori suæ, *Genes. 2. Matth. 19. ad Ephes. 5.* At iure gentili & ciuili, & solui poterat matrimonium, vnde & factum aduersus leges irritum pari licentia reddebatur, ut infra docebimus. Et Iulius Paulus, *lib. 2. recept. sentent. tit. 20.* sic respondit: *Eorum qui in potestate patris sunt, sine voluntate eius, matrimonia iure non contrahuntur, sed contracta non soluntur: contemplatione enim publicæ utilitatis priuatorum commodis præfertur, hæc Paulus.* Inficias tamen non eo, quod omnium iure honestum visum fuisse & pene necessarium, præcedere parentum sententiam & consensum nuptias eorum, quia minores in horum sunt tutela & sacris, & eo magis quod infirmum sit huiusmodi consilium, in diuis multis, & capitiobus expositum, *Vlp.*

l. 1. de min. 25. au. lib. 4. P. tit. 4. officiumque patris sit collocare in matrimonii filias & dotare, & querere conditionem filiis familiaribus, *Marital. l. qui liberos 19. de rit. nup. lib. 23. P. tit. 1. fin. §. vitam q. de dot. prom. lib. 5. C. tit. 11.* findissolubile maiori consilio est ligandum, cautiusque vbi maius periculum; agendum, *ca. vbi periculum, de elect.* maxime in filiabus. quarum sexus & infirmitas patetne prouidentia vel iuris subsidium desiderat, *Ulpia. l. 1. §. 2. ad. SC. Velleian. lib. 1. 6. P. tit. 1. §. 1. quib. alien. lic. vel non. libr. 2. Inst. tit. 8. vtpote quae plerunque maritorum titillatione contra proptia commoda consentiunt. Honor. & Theod. CC. l. si pater patrem 4. de sponsal. lib. 5. C. 14. 1. neque pudoris virginalis est, eligere maritum, *can. honorantur 30. q. 2.* Itaque iure ciuili Romanorum, pro substantia nuptiarum inductum est patris quoque consensum, cuius in potestate est, filius filiae, adhibendum, & praemittendum esse: alioquin nuptiae illegitimae censentur, & filii illegitimi, *l. Paulus, de stat. hom. lib. 1. P. l. 2. l. generalis mandato. §. l. seg. de rit. nup. lib. 23. P. l. 2. §. l. si ut proponis, C. de nup. §. 1. de nup. lib. 1. Inst. tit. 1. v. m. §. nec sit facultas, de rap. virg. lib. 9. C. 1. 1. 13.* Docet & Catullus in carmine nuptialis filiam expectare & sequi debere hanc voluntatem. dum ait:*

*At tu ne pugna cum tali continge virgo:
Non equum est pugnare pater cui tradidit ipse,
I se pater cum matre, quibus parere necesse est.
Virginitas non tota tua est, ex parte parentum est:
Tertia pars mariti data, pars data tertia patris,
Tertia sola tua est, noli pugnare duobus,
Qui genero sua iura simul cum dote dederunt.*

¶ Scribit Arnoldus Ferronus in consuet. Burdegal. ad rit. 4. de dote. §. 3. praeter edicti hac de re generalis sanctionem, Senatus Burdegalensis consulto vsq. adeo matrimonia absque voluntate parentum contracta prohibita coercitave, vt capitalis poena in ea contrahentes locum habeat, & presbyteros, eorum ministros, etiam profanos iudices damnare posse, & eos quoque: qui filium alterius ad nuptias impulsissent sine patris consensu. Tractat & de poenis in hos qui haec tentarint Alexander *confi. 93. 1. vol. Sed & rapuisse sine traductione, l. Marcellus, de verb. sign. l. v. de rap. virg. in. & poenas taptus hic habere locum nemo ambigit, pro reductis ita virginibus & filiis familiaribus Lex ita 1. 2. tab. prohibebat, ingenuam virginem suasionem traduci. Et Solonis lege Plutarchus meminit. qui verbis plexisset adolescentulas: grauius punitos. Inuehitur in Critonem Chremes Terentianus, qui adolescentulos imperitos rerum, in fraudem illiciti sollicitando, & pollicitando eorum animos lactet, ac meretricios amores nuptias conglutinet. Sic Plautus in Persa. *act. 3. scen. 1.**

*Virgo atque mulier nulla oris, quin sit mala,
Quae prater faciet quara p' acci parentibus.*

Tantum enim confidit lex ciuilis de parentum erga liberos sollicitudine, vt nullum affectum paterno praeponi voluerit, *leg. fin. de curat. furio. C. & rati omnino haberi voluntatem eius circa delectum pe. sonarum, quibus liberos morientes etiam post mortem committant defendendos. vt sufficiat solum paternum testimonium, ex sanctione Iustinianae. l. 1. de cretionibus 20. de cri. scop. aud. lib. 1. C. tit. 7. l. humanitatis in n. de impub. C. §. Quae omnia ¶ in nuptiis enouandis seu repetendis locum habent, si vidua minor adhuc filia familiaris, & iuuenis fuerit, vt ait Iulianus, *l. nuptia 18. de rit. nup. lib. 25. P. tit. 2. l. si ut proponis post quere' am 7. C. de nup. Quod & Caesares Valentinia, Valens & Gratianus, l. vidua 16. de nup. lib. 5. C. tit. 4. l. in coniunctione sularum. 20. C. cod. prorogant ad emancipatam viduam, iuuenem tamen & minorem 25. annis ea lege, vt si in electione mariti, illius voluntas repugnet paternae, & proximorum, tunc arbitri iudex aedeatur, di-**

¶ Status pro negotii qualitate sententiam. ¶ Necessario ¶ namq. aliter proximorum, sicut nec curatoris vel affinium vlla auctoritas exigitur & expectanda est sola voluntas eius, de cuius coniunctione tractatu, *Gordianus, in co. ulandis 8. de nup. C. Paul. l. sciendum 20. de rit. nup. in P. §. Si tamen ¶ minor orbata patre sub tutela agit, & inter matrem & tutores & proximios de eligendo marito contouertatur, tunc quoque ad eundem et it index. Ver. & Anton. l. 1. C. de nup. viuente autem patre eius voluntati est deferendum, si tamen sui officii paterni non sit immemor. Alioquin ¶ si nubilem negligat filiam, & vigetimum quintum illa expectans annum transegerit, arbitrium filiae in eligendo sibi ma. ito non relictur, nec punitur: atque pater qui bonis suis nubentem intra eam aetate poterat abdicare, & exheredare libere, post eam non potest. §. causus, vt cum de appell. cognosc. in amb. m.*

¶ Burdegalae autem nec post vig. simum in consuetud. Burdegal. tit. 4. de dote. §. 2. ¶ Quo ¶ sic etiam, vt negligatur consensus, etiam patris furiosi impune a filia familiaris, *Ulp. l. si nepos 9. de rit. nup. in P. Iustin. l. si furiosi 25. de nup. C. §. unde quae sit am, eod. tit. apud Iustin. eo quod per illum consilium illi commode non possit, eademque ratione absentium parum vel captorum ab hostibus post triennium a filiafam. vel filiaabusfam. consensus non est necessario requirendus, si modo tales sint nuptiae, quas certum sit patrem non repudiaturum, vt notant Paulus & Iulianus Iuriconsul. *l. sita 10. §. l. si filius eius 11. de rit. nup. P. §. Ita ¶ & filius 17. emancipatus, in 1. de bon. poss. con. tab. lib. 37. P. tit. 4.* tam ignominiosam vxorē duxerit filius, quae dedecori sit tam ipsi, quam patri talem mulierem habere, quo casu pater iure suo iure periret. Quamquam hodie nec hanc esse contenderem iustam exheredationis causam, eo quod inter causas a Iustiano non comprehendatur, *m. §. causus, vt cum de appell. cognosc. in amb. m.* ¶ Et ¶ receptum sit hodie inter opera caritatis esse etiam, meretricem per nuptias a fornicationis consuetudine renouasse: quod enim agitur ita in remissionem dicitur pe. tineri peccatorum, *Clem. 3. in c. inter opera, c. 20. de sponsal. lib. 4. Decret. G. egor. tit. 1. Nec est culpandus, inquit D. Hieronymus in Oseam 1. & can. non est culpandus 32. q. 1.* Osee propheta si meretricem quam duxit ad pudicitiam conuertit sed potius laudandus quod eam bonam fecit. Et scenicae mulieres, qui p' necitatem sceleris recte, gratia praecedentis vitae facta a principe vitiae nubunt, *Iustinus, in leg. imperialis 23. de nup. C. Quamobrem nos prohibitionem iuris ciuilis de non nubendo sine consensu patris, in tra. cancellos & fines patris potestatis coercerimus, qua pendente cura & sollicitudo liberorum maxime officio paterno relinquunt. eaque soluta a patre quodammodo abdicatur, moneturque filius missus et manu, vt in posterum non filius paterno labori sibi prospiciat & consulat, suae enim potestatis runc sit. ¶ Docet ¶ & lex Numa Pompilii, nuptias emancipationem quae dam filiorum fieri, dum statuit, *Dionys. Hal. c. lib. 2. antiqui 1. Rom. si pater filio concesserit vxorem ducere sicut am sacerorum ac bono ius iuxta leges participans, pater post hac nullum ius vendidit sibi esse. ¶ Hanc ¶ etiam potestatem obseruare ab intra, quae de consensu patris nuptias filiorum tractant & eadem fere admittunt distinctiones. Aliae nemque gentes etiam potestatem in filios non dicantur habere patre Romanis in liberis §. 1. de pat. pot. nihilominus natura admonet ipsa, adhiberi in horum coniugis debere patris voluntatem ita ratio dicitur. ciuili quoque & naturalis hoc iudicare, §. 1. de nup. quia ius in natura quoque est matrimonium. l. 1. §. fin. de inst. ¶ tur. diuinaeque eius in situr 6. Diuini quoque & natu. alius in honor, qui parentibus exhiberi debet, *Exod. c. 20. cum similib. l. 2. de inst. ¶ tur. ¶ Sic ¶ & apud Graecos obseruatum esse docet Homer. 2. Olyss. dum Ant. Telemachus ita alloquitur.****

*Matrem tuam dimitte, inbe autem eam nubere,
Alii cuiusque pater iusserit. ¶ is si placuerit.*

Apuleus *lib. 6. asini aurei*, cum tradit rationes, quibus non videantur illi nuptiae legitime inter cupiditatem & P'hem eam que adfert, quod clam parentibus, nulli q. adhibito teste factae fuissent. ¶ Inter ¶ sanctiones potestatis iuris O. ter. talis *l. in Oriental. ciu. ca. fin.* exstat vna patriarchalis Constantinopolitani Patriarchae, de Hypotheci proposita nuptiarum interum co. Mirza filio Bombylae conque'ctis, ab Anthimo filio ciuilius Lecius anillo praecedente vel secuto consensu Bombylae patris: statuiturque eas nuptias nullas esse, vtpote factas sine consensu patris, no. cum filia minore 25. annorum. separandaeque veluti non differentes ab scortatione. ¶ La. gobardorum ¶ seu Infubrum iure *l. fin. de sponsal. lib. 2. Langobard. filia quae sine patris consensu, vel factum, vel proximorum, cum alio, quam ei cui desponsata vel p. omiffa esset nupisset, priuatur successione paterna q. proximorib. ea expuncta deseruit. ¶ Gallico ¶ non. o. iure lata est Henrici 2. co. 24. situtio anni 1156. quae phibet matrimonia, vt clandestina, filiaru filiorumve familias, in scelis & in consulis inuitisq. parentibus fieri: alioquin ea attendentib. licere parentibus eos ca. vbe exheredes face. ¶ donatioes illis factas renouare Hofsq. declaratis ipsi iure incapaces omnium lucrorum prouentientiam ex conuentionibus matrimonialibus patrum & matrum, vel delatorum ex*

rum ex consuetudine locorum: castigationem pœnalem tum contractentium, tum proxenatarum arbitrio iudicis committens: exceptis tantum filiis maioribus triginta annorum, & filiabus 25. quos nubentes inuitis parentibus eximita lege, dum modo consulerint prius ipsos parentes, quamuis non obtinuerint 25 exquisitum consensum. ¶ Antea † Balduinus Ferrus p̄fatus Flandriæ cum ex sylvia nocte inconfulto patre Iudicham filiam Caroli Calui regis Gallorum abduxisset, & pro vxore habuisset, conuocato per regem pontificum concilio damnatus, & expiorum loco motus anno domini 861. Is autem eius rei gratia Romam petiit abfolutionis & expiationis consequendæ gratia, vtque de raptu se purgaret: tandemque regi conciliatus nuptias celebravit teste Meyero lib. 2. *Hiflor. Flandriæ.* ¶ Et † raptoris inftar est, qui virgines etiam volentes sibi sine parentum consensu coniungit, pœnaque raptoris vltimi supplicii plectitur a Iustiano C. l. vnic. §. est quidem de rap. virgin. lib. 9. C. tit. 13. §. 1. de rapt. mulierib. collat. 9. tit. 13. si quidem quamuis volenti non fiat iniuria filia. l. cum donationis. C. de transact. l. si venditor, de rescind. vend. C. l. 1. de actio. emt. C. nihilominus patri fit ex attentata filia pudicitia, suoque nomine agit, et si filia agere non possit, *Ulpian. in l. 1. §. vsque adeo, de iniur. lib. 47. P. tit. 1. Caus. l. si quis seruum meum 16. l. Neratus, l. pater cuius 41. eod. tit.* ¶ Teneturque † interdicto de seruo corrupto, vt deteriorem filium filiamve faciens, qui per suauit vt amator amatricve esset, vt ait *Vlpian. l. 1. de seru. corrupt. lib. 11. P. tit. 3. & Paulus l. vt tantum 24. eod. tit.* dicebat interesse parentum, animos liberorum non corrumpi. Quamquam mitius agatur cum iis raptoribus, qui inuitis parentibus, consentientibus tamen filiabus: eas raperunt, quo casu raptus excusatur, quod pertinet ad efficaciam matrimonii. c. pen. de rapio. lib. 5. *Decretal. tit. 18. can. 1. & ca. lex illa 37. q. 2.* quod sua natura consensu vtriusque coniugis celebratum firmum est. Præponunt tamen iura ciuilia voluntatem patris, si 28 lia. ¶ Quam † tam n cogi a patre nolunt, vt libera sint matrimonia, prout monui. ¶ Nisi † forsan vrantur illa honesta coactione, de qua meminit Iulius Pollux lib. 1. *Onomast. cap. 11.* per quam ingenium patris deicere potest superbiam filiorum, si monilia & causam superbiendi filiabus adimant. veluti, inquit, qui asinos admittunt, faciunt: si enim equæ asinorum congressum aspernantur eoque lacessunt, equarum iubas radunt, & ad fontes deducunt: hæc vero tanquam in speculo cernentes deformitatem corporis & iuba splendorem amittunt, deterioris postea 30 animalis congressum admittunt. ¶ Sed † & Samnitibus alia lex honesta quidem erat, & quæ ad honestatem excitaret teste Strabone, lib. 5. *Geograph. b.* vt nec parentibus filias suas quibus collibuisse dare nuptiæ fas esset: verum quotannis decem præstantes decerni virgines ac optimos totidem adolescentes: ex iis, primam primo: secundam, secundo: & ita deinceps hoc pacto, quod si is qui primam accepit honestam, iustam institutionem mutauisset in deterius, habitus contemptui pro ignominia erat, & ei locata adimebatur.

De Indiuia matrimonii & diuini & humani iuris societate. Cap. 4.

1. Societas in matrimonio, diuina & humane domus.
2. Theogene Agathoclis vxoris honestum responsum de societate maritali.
3. Indiuia esse societatem matrimonii, nec vxorem esse temporalem, nec filium.
4. Vxorem suam Cato Vticensis concessit Hortensio liberorum causa.
5. Vxores precarie, & temporaria mercede conductæ Sarracenis, Romanis, Spartiatis, & Egyptiis.
6. Societas coniugalit facit communionem rerum vtriusque familie, habitations, domicili, vnde dicitur ducta vxor.
7. Matrimonia sarre continentia indissolubilia lege Romuli, & succedebat eo modo continentia viro.
8. Excommunicati seorsum ab vxore manentes, nolentes redire: viri consulares solent seorsum ab vxoribus habitare.
9. Vxorem inuito marito pater non potest retinere.
10. Vxores radiis maritorum splendens, & infelicitatis eorundem sunt participes.
11. Vidua artificis iurata, artem per seruum expertum non magistrum, potest exercere.
12. Vidua viuum retinent mortuum maritum.
13. Anima defuncti, vidua sine agere fert secundas nuptias.

14. Vxores una cum virorum mortuorum corporibus ex lege concremata a iud. Vencos & Carheos.
15. Coniugibus una debet esse communis religio.

Adicitur fin' tioni † nuptiarum quoque indiuia vitæ con- 1
suetudo, & iuris diuini & humani communicatio: quæ nobis exhibent perfectam & indissolubilem societatem matrimonii, vt non immerito summus Pontifex, c. 2. de sponsalibus argumentetur a societate ad matrimonium: vocat & Gordianus Cæsar l. aduersus 4. de crimin. expil. hered. lib. 9. C. tit. 32. vxorem sociam rei humanæ, & diuinæ domus: sic Horatius 1. car. Ode. 1. sociam vocat epitheto congruo vxorem.

*Manet sub Ioue frigido venator
Socia coniugis immemor.*

ex lectione Lambini. Neque enim prohibita viro permiffa societas inter aliquos, quoad vixerint, *Paul. l. 1. pro socio, lib. 17. P. tit. 2.* ¶ Et † Theogene vxor Agathoclis regis Siciliæ, cum in Ægyptum remitteretur morituro Agathocle, agere ab eo diuulso dicebat, nubendo se non prosperæ tantum, sed omnis fortunæ inisse societatem, vt auctor Iustinus ex Trogo, lib. 23. *hifloria.*

¶ Indiuia † autem hanc esse, omni consensu nationum, quæ ratione vsa fuerint, fere semper receptum est, vt & ex sententia Solonis in *Gnomis.* de vxore coniicere possumus.

Ζῆλος ὁ μὲν ἴσους τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὸν καὶ θεῶν ἀμείνων ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἔχει, ὁ δὲ τὴν τῶν μὲν αἰδῶν ἐπιμέλειαν.
Γυναικὸς ἔχει ἀμείνων ἀμείνων.

Id est:

*Iupiter maximum hoc ipsum fecit malum,
Scilicet quod cognoscamus æqualem
Omnium mulierum sortem,
Et vinculum constituit indissolubile.*

Et quo solutos Pluto aliquos accepit pro vxore pugnantes. Sed Iulius de solutione paulo post, modo annotasse sufficit, vxorem esse non posse temporalem, sed perpetuam quoad vixerit: Nam nec moribus nostris contenti filium habere temporalem, vt ait Paulus Iuriconsultus l. *questum de adopt. lib. 1. P.* ¶ Et si † more aliquo antiquo aliquando receptum fuisse legamus aliud quidpiam diuersum: si tamen verum sit probatum fuisse, quod Strabo lib. 11. tradit, Catonem Vticensem vxorem suam Martiam concessisse Hortensio liberorum causa. Plutarchus in *vita Cato. Vticens.* etiam contracta sponsalia dixit Philippi patris voluntate. ¶ Similes † certe illis qui precario vxores habebant, vel ad tempus conducebant mercede, qualem morem tribuit Sarracenis Ammianus Marcellinus lib. 14. *Hiflor.* Scribit & Cæsar Rhodiginus lib. 13. ca. 17. sed alibi non legi, Romanos cum liberorum satis ex sua vxore suscepisse viderentur, vxorem alteri, qui liberis egeret, cedere solitos. Vt Plutarchus in *vita Lycour.* apud Spartiatis probis viri vxores infecundas habentibus, alienas proli causa adiri licitum fuisse. Scribit quoque ex lege Lycurgilicuisse aliquando seniori viro, vxori inueniendum & honestum adolescentem admiscere, & vbi eam generoso semine complecter, suum ipsorum quod natum esset efficere. Quod improbat merito D. Augustinus, ad Claudium lib. 5. cōtra Iulianum, in cap. sic non sunt faciendæ adulteria, 32. *quest. 4.* Meminit Suidas in *ver. inquis.* Vulcanum Ægypti regem, modestiæ tulisse legem Ægyptiis, quorum vxores apud maritos perseverare ignorarent.

¶ Societas † hæc vitæ inducit cōmunionem inter coniuges & reum & earum dominium, vt ait Paulus l. 1. *verum amota. lib. 25. P. tit. 2.* Commisceatur familia, & quæ vxoris sunt, fiunt, ac si viri essent, propria: & contra, quæ mariti, ac si vxoris, censentur ab *Vlpiano. l. 1. si vir aut vxor ad SC. Syllania, lib. 29. P. tit. 5.* Et proinde altero coniugum alteri subtrahente quidpiam, furari non dicitur, nec eius nomine, sed rerum amotarum actione repetitur subtrahentem. d. l. 1. §. 2. *tot. tit. ver. amotat. in P. l. aduersus, de crimin. expil. hered. C. l. quamuis, C. de furt.* Dicitur incola eiusdem ciuitatis vxor, cuius est maritus, apud Papinianum, l. *fin. si item res viri seruit, in 2. ad municip. lib. 50. P. tit. 1.* vt contra legata vxori habitatio ratione societatis sit communis viro eius, l. *ceterum, de vsu. & habita. P.* ibique habere dicitur vxor domicilium, vbi maritus habet vel habuit, si decesserit. l. ea qua 32. *ad municip. P. l. exigere, de iudic. in P. lib. 5. l. mulieres, de dignit. lib. 11. C. l. fin. de incol. lib. 10. C.* Ideo Clemens Alexandrinus lib. 3. *Paedagog. cap. 11.* Honestam, inquit, est, viri vxoribus fidem habentes eis domus